

G. Tóth Franciska

„...nőjünk ég felé, ...mint a fák”

(Híradás az esztergomi Babits Mihály Emlékév kiemelkedő augusztusi eseményeiről)

„Áradj belénk hát, óh örök
igazság és szent szeretet!
(...)nőjünk ég felé, (...)mint a fák,
kiket mennyből táplál a Nap.”
(Babits Mihály: *Eucharistia*)

Babits két pannon lelkületű rokonvárosa, Szekszárd és Esztergom helyi, városi szinten, és közösen is Babits Mihály Emlékévet tart az idei évben a költő halálának 75. évfordulója alkalmából.

Esztergomban augusztus 3-án este, a méltán országos hírnévre szert tevő Várszínházban *A próféta magányossága* című előadást tekinthették meg az érdeklődők. A darab előadója és rendezője Ács Tamás, a Soproni Petőfi Színház színművésze volt. Augusztus 4-én pedig Babits nyomdokán járva,

egy tereken és időközön átívelő, irodalmi zárandokút részesei lehettünk: a szobortól a sírig. Az esztergomi, hányatott sorsú Babits Mihály szobortól indultunk, amelynek jelenlegi helye a város főtere. Rövid kitérőként említsük meg, hogy emlékezetes volt, nagy port kavart fel, amikor Borbás Tibor Babitsot ábrázoló bronz szobrát (1983) ellopták eredeti helyéről. Esztergom város életerejét, művészetpártoló gesztusát példázta, Szabó Judit kiváló szervezésének köszönhetően, hatalmas polgári összefogással, hogy 2008-ban újraöntötték a ma látható szobrot. A közös séta közben megálltunk a városi kórháznál. Ott található ugyanis Borsos Miklós *Jónás könyve* c. domborműve (1966), majd felsétáltunk az előhegyi fecskéfészekbe. A Babits Emlékházban rövid megemlékezésre került sor. A program délután Budapesten, a Kerepesi temetőben, Babits Mihály sírjánál folytatódott, szónoklatokkal, versekkel, zeneművekkel. A Babits Mihály Emlékév kiemelkedő eseményét Esztergom Város és Szekszárd Város Önkormányzata közösen, valamint az Esztergom Város Önkormányzata által életre hívott Babits Mihály Emlékbizottsággal együtt szervezte meg.

A megemlékezés és a költő sírjának megkoszorúzása méltó és ihletett pillanata volt a jelenkori Babits-kultusz ápolásának. E beszámoló keretében szeretnénk hírt adni az eseményről úgy, hogy a szónokoknak adjuk át a szót, és hozzájárulásukkal közöljük a Babits sírja mellett elhangzott beszédeket.

Fr. Tokár János OFM¹

„Mindenható Istenünk! Örökkévaló Atyánk!

Te, aki felékesíted napsugárral a világot és megengeded az éjszaka sötétjét. Aki ringatod a bölcsődalt és megzokogtatod az eltemető éneket. Aki a menyasszonyi fátyolba hímezed az élet hajnalát és a halál csöndjéből szövöd a szemfedőt. Te, aki a földre küldöd az embert, hogy legyen a gondolat kelete, az élet időszerűsége s új feladata, és visszahívod, amikor végrehajtotta szándékaidat. Te, csak Te tudod, mit jelent az, hogy a fájdalom magunkra boruló magányában ez a valóságba bele nem férő néhány szó a történelmünk: Néhai való, jó Babits Mihály” – olvashatjuk a *Babits Emlékkönyv*ben (1941) Brisits Frigyes imádságában, amely Babits Mihály ravatalánál hangzott el.

A ciszterci pap így kezdte búcsúbeszédét az egykori pécsi ciszter diák ravatalánál. És folytatta: „A legnagyobbat bíztad rá, amit embernek csak adhattál: az ígét!”

Az Ígét! A teremtő Ígét! Ahogy a teremtetlen Bölcsesség megnyitotta a mélységeket és a létbe hívta mindazt, amit a világban ámulva látunk! A teremtő „Legyen!” lett minden mozdulatlan létező és minden csúszó-mászó élőlény életbe hívó szava. És ez az örök teremtetlen Szó lett az idők teljességében is az Örökkévaló Szava hozzánk, Akiben feltárta a soha ki nem mondhatót, a soha fel nem foghatót, a soha meg nem érthetőt: az Ő Szentségét.

Ez a Szó a költő szava is. A teremtő szó. Az életet hordozó szó. Több magánál a kimondójánál. Fölötte áll az ember személyes erkölcsi horizontján. Nagyobb, mint aki hordozza. Ezért jelent ennek a tiszta szónak, a költői igének a megszülése a halandónak kínkeserves kihordást, állandó belső izzást, elviselhetetlen hangulati hullámzást, a tökéletességre feszülést és kritikus önmarcangolást minden a tiszta szón ejtett emberi seb miatt. Szent a szó, amely életet hordoz, amely új világot nyit meg. Ami a teremtésből veszi önmagát, túl is mutat önmagán, túl a halálon is. Így érthető a horatiusi mondat: „Non omnis moriar!”

Az igaz, a szép, a jó szó szent is! Mindaz, amit a költészet a létre hoz, az ősi időktől fogva isteni erőt hordoz és az örök hírnév ígézetével kecsegteti az alkotót. A halálon túl is életben tartja őt az általa kimondott, leírt, létbe hívott Ige: „Nem halok meg egészen!”

És azért szép, jó és szent az igaz költészet minden szava, mert benne minden értő ember tetten éri önmagát. Az Ige bennünk akarja élni az életét! Az igaz szóban egymásra talál az, aki ad, és aki kap. Egymásba olvad az alany és a tárgy. A felfogott szóban megtaláljuk önmagunk. És ez az önmagunk már nem az, aki előbb volt. Mert az igaz szó, a szent szó átalakít. Mint azt is, aki megszülte azt. Az élő Ige már nemcsak egy részt őriz meg belőlünk a halhatatlanságnak. Teljes egészében átvész minket a

¹ A Ferences Gimnázium egykori igazgatója, a Budapesti Katolikus Pedagógiai és Továbbképzési Intézet vezetője.

túlsó partra. Felmagasztosít! „Dixit ei Iesus: ego sum resurrectio et vita qui credit in me et si mortuus fuerit vivet (Jn. 11,25).”

És ez a szent Szó, a halhatatlan Ige bennünk-lakása elevenítő máglya. Kieget belőlünk az időben minden salakot és minden szennyet. Mert minden szent szó, ami bennünk egyszer is megfogant, életre kelt és elhintette az igazság magvait, átalakítja, felékesíti azt az embert is, aki beleadta önmagát. És most engedjük, hogy együtt vigyen bennünket az éltető Ige, a tiszta, szent szavak áradatában Babits Mihály átélmélkedett, lelkében megérlelt soraival:

„Alpha s Ómega, nagy Isten,
(...)

Kinek szeme mindent-tudás,
erőd mindentbíró csudás,
kinek léted a legfőbb jó,
s műved minden, ami még jó.
Mindenen allul és föllül,
mindenben s mindenén kívül;
mindenben, de nem bezárva,
mindenen kívül, s nem árva,
minden fölött, s nem toronyban,
minden alatt, s nem elvontan;
föllül, s mindig elnökölve,
allul és mindent emelve,
kívül, s mindent egybeöltve,
bellül, és mindent betöltve.
Bellül, soha nem szorulván,
kívül, soha szét nem hullván;
föllül, és semmise támaszt,
allul, s semmi súly nem fáraszt.
Nem mozdulsz és mindent mozgatsz,
helyet foglalsz, s nem foglaltatsz;
időt váltasz, s nem változol,
utat rögzítsz, s nem utazol.
Külső erő s szükségesség
nincs, hogy lényed cserélhessék.
Ami nekünk holnap s tegnap,
neked örök most és egy-nap;
örökös ma és egyetlen,
oszthatatlan, véghetetlen,
hol mindent előre láttál,
mindent egyszerre csináltál,
s mintájára nagy lelkednek
formát szabsz az elemeknek.

Ezt mondja az igazi hit,
amely tévedést nem tanít.
Akként hiszem, ahogy vallom;
más, hazug tanhoz nem hajlom
s innen van az, kegyes Isten,
hogy kétségbe sohse estem,
bár halálra ítélve már:
a halálban új élet vár.”
(Hildebert de Lavardin: *Alpha és Ómega*)

„Ne engedd, Mindenható Atyánk, hogy szomorúságunk azért, mert Ő elment, nagyobb legyen, mint hálaadásunk azért, mert itt járt, s a miénk volt... Krisztus Urunk, segítsd, jutalmazd meg a Te hű szolgádat boldog örökkévalósággal. Amen.”

Csillagné Szánthó Polixéna²

Tisztelt Emlékezők!

„Hűséges szeretettel a szülőváros, Szekszárd” – ezt írtuk a koszorúra és egy idézetet a *Hazám* című versből: „Áll a régi ház még”.

Nem azért jöttünk, hogy nagy költőnk életművét elemezzük, méltassuk. Azért jöttünk, hogy hitet tegyünk a szülőváros hűségéről.

A szülővároséról, amelyről Babits Mihály – az akkor még egyetemista Gál István irodalomtörténésznek adott interjújában – így nyilatkozott: „Sajnos ritkán mehetek haza. De roppant erősen össze vagyok nőve Szekszárddal. Minden embernek van egy vidéke, ahol nagyon otthon érzi magát. Számomra Szekszárd ez az otthoni táj. Sok helyen szerepeltetem műveimben és még folyton táplálkozom élményeiből, melyeket ott nyertem.”

Szeretnénk bizonyosságot tenni arról, hogy az élményt adó Szekszárd mennyire hálás az ő hűségéért. Hálás azért, mert művein keresztül, az ő sajátos szemszögéből kivetítve, ismertté tette a világ előtt.

A város nem mindig volt ilyen hálás. 1919-től az idézett interjú megjelenéséig – 1931. február 28-ig – a kormánypárti megyei újság még a nevét sem írta le.

A szekszárdiak többsége nem tudta, hogy van egy Babits Mihályuk, nem olvasták műveit, mert nem jutott el a városba a szabad szellemiségű sajtó, mint a Pesti Napló vagy a Nyugat. Nem csoda, hogy a Gál-interjú megjelenése nagy örömet szerzett Babitsnak.

1949-től tíz évig, egy politikai szempontból erősen cenzúrázott válogatás 1959-ben történt megjelenéséig, Gált idézve „Tudatos kultur-gyilkosok mesterkedtek azon, hogy még a költő nevét is elfelejtsék”.

Ám az igazán nagy szellem politikai karanténban még elszántabban, megsokszorozott erővel képes alkotni, s harcolni a saját eszközeivel. Babits eszköze az értelme és szíve által vezérelt toll volt. Jól sáfárkodott Istentől kapott talentumaival.

Hálásak vagyunk és köszönjük a harcot. A harcot, amelyet a hazáért, Európáért, az akkori jelenért, s a jövőért vívott. A jövőért, ami most – a mi jelenünk. A szülőváros, Szekszárd köszöni ezt a harcot – nem csak úgy, hogy iskolát, kulturális központot, könyvkiadót, utcát, melyben a régi ház áll, nevezett el róla s az elődök mulasztását pótolva, 2008-ban, születésének 125. évfordulója évében díszpolgárrá választotta, de úgy is, hogy szellemi hagyatékát gondolja, az életmű kutatását tovább folytatja.

„Egy lángot adok, ápolod, add tovább” – Reményik Sándor síremlékén olvashatjuk ezt az idézetet az Öröktűz című verséből. Nem véletlenül emlitem őt. Sok hasonlóság volt Babits és Reményik között. Azon túl, hogy külsőleg is hasonlítottak, közel egyidősek voltak, mindketten ugyanabban az évben haltak meg, ami igazán közös volt bennük, az, hogy mindkettőjüket magyarsága és keresztény hite vezérelte.

A lángot, amelyet Babits hagyott örökül, ápoljuk és tovább adjuk. Ezzel az ígérettel helyezzük el az emlékezés koszorúját, hálát adva a Jóistennek, hogy volt, van, és reménységünk szerint, mindig is lesz nekünk Babits Mihályunk.

² Szekszárd Megyei Jogú Város önkormányzati képviselő asszonya, a Humán Bizottság elnöke.

Bánhidy Vajk³

Tisztelt Megemlékezők!

Képzeletbeli zarándokutunk második állomása, itt, a Vaszary Kolos Kórház oldalánál lévő dombormű előtt, kettős múltidézésre ad alkalmat. Egyrészt, mivel rendszeresen erre járt Babits a Központi Kávéházból hazatérőben a „fecskefészekbe”, másrészt, mert épp itt avatták fel 1966 augusztusában – a napokban 50 esztendeje – Borsos Miklós alkotását, halálának 25. évfordulóján.

A korabeli visszaemlékezések, fotók tanúsága szerint sokan ünnepelték a város költőjét. Azon öt évtizeddel ezelőtti megemlékezés számos neves jelenlévője közül azonban kiemelnék három személyt: az ünnepi szónokot, Somlyó György költőt, Weöres Sándort, aki az Írószövetség nevében koszorúzott, és Borsos Miklóst. Azért épp őket, mert mindhárójuk életét jelentősen meghatározta Babits Mihályhoz való viszonyuk!

Az 1920-ban született Somlyó – miként arról egy G. Tóth Franciskával készített interjújában vall – gimnazista korától csodálta a „nagy mestert”, akihez néhány korai versét is elküldte, az 1930-as évek végén pedig résztvevője lehetett a „Nyugatosok” néhány klub-összejövetelének. Ezen találkozások egész életét meghatározták.

A nála 7 évvel idősebb Weöres még szintén gimnazistaként, és hasonlóan néhány költeménnyel kereste meg levélben Babitsot, aki ezek közül párat meg is jelentetett a Nyugatban. A levelezést személyes találkozók követték, melyek idővel tanár-diák, sőt apa-fiú viszonyná váltak. Ezt bizonyítja Weöres – ma már szinte teljesen kifakult – kézjegye itt fenn, a híres aláírás-falon, valamint azon versének néhány sora is, melyet Babitsról írt:

„(...) És ki nékem álomi hang és délibáb
s távol tűz volt, testtelen:
emberré lett, asztalánál ültem és
megkinált, beszélt velem,
ő támogatott engem és gondolt velem,
jó volt hozzám, mint apám,
s én mit adtam? fiú-szívet tártam néki, mely
aljas, pokoli, tudhatod:
hánytorgása éjjel-nappal recsegő máglyatűz
és hálája gyertyavég. (...)”

A harmadik művész, Borsos Miklós kapcsolata Babits művészetéhez, kissé rendhagyó. Az itt látható dombormű Jónást és a cethalat ábrázolja az alábbi idézet kíséretében: „*mennél csúfabb mélybe hull le szolgád, annál világosabb előtte orcád*”. Az alkotás, s elsősorban Babits ezen talán legjelentősebb műve azonban sokáig foglalkoztatta Borsost. Olyannyira, hogy 1974-ben a Szépirodalmi Könyvkiadó kiadta a *Jónás könyvét* egy olyan kötetben, melybe ő írta le a verset és készítette az illusztrációkat – s ezután még Babits kiadványok sorát ékesítette.

Esztergom tehát velük és e jeles alkotással ünnepelte a város költőjét 1966-ban, s tette, teszi ezt azóta is, számos évforduló alkalmával. Az 1970-es években ugyanis számos kötet jelent meg Babits esztergomi tevékenységéről, születésének 100. évfordulóján adták át a Borbás Tibor által készített mellszobrát, iskolát, könyvtárat, városi díjat neveztek el róla, felújították előhegyi villáját. 2007-ben városi lakosok kezdeményezésére indult gyűjtés ellopott szobrának újraöntéséhez, mely kezdeményezéshez Szent István városának képzőművészei is csatlakoztak, s 2008-ban felavathattuk az „előhegyi remete” régi-új szobrát!

³ Történész, gimnáziumi tanár, a Babits Mihály Emlékbizottság tagja.

Esztergom szereti Babitsot. Szereti és magáénak érzi – miként Babits is magáénak érezte a várost, szinte utolsó lélegzetvételeiig. Nagyon bízunk benne, hogy a város az idei évforduló kapcsán is valamilyen maradandó emlékkal ápolja tovább e kultuszt!

G. Tóth Franciska⁴

Tisztelt Megemlékezők!

„*Lélekben meg ne oszoljunk*” – hallottuk az imént Pálmai Árpád egyházzenesz, esztergomi tanár előadásában a himnuszszerező évszázados múltba tekintő felismerését. Esztergom és Szekszárd városát ma különös, földön túli egységbe fogja és fonja össze a költőre való emlékezés, halálának 75. évfordulóján. Úgy jöttünk ide, olyan személyes indíttatásból, mint aki közeli, elhunyt hozzátartozójához, eltávozott szerettéhez jött, noha szinte jó emberöltőnyi távolság választ már el Tőle. Mégis, lényét, írásait elevennek érezzük, látjuk Őt szekszárdi otthonában, és az esztergomi utcákat járva, hegyi házában alkotva és megpihelve. S talán, a dimenziókat átlépve, Ő is érzi jelenlétünket, gesztusainkat, érdeklődésünket. Szeretne minket bizonyosan!

Megható itt állni, s látni azt, ahogy a megemlékezés virágai őrzik tiszteletünket, s hogy nem marad babér-magányban a mai nap után Babits Mihály sírhajléka.

Esztergom szeretetét és nagyrebecsülését helyezzük el koszorúink jelképében Babits Mihály sírjára. Mindkét város részéről tanárok, orvosok, művészek, könyvtárban, múzeumban, színházban tevékenykedők, diákszínjátékosok, tisztelők vannak jelen. Maroknyian. Csak úgy, mint a só. A legtöbbször a mennyiségre vonatkozó felületes adat a létszám megadása. Egy-egy esemény belső tartalmát nem az adja meg, hogy hányan vagyunk, hanem az, hogy *vagyunk* és *leszünk*. Ez a *leszünk*, a sokat emlegetett *fiatal generáció*? Olyan homályos „kultúrfogalom” ez, hisz néha saját céljainkat sem látjuk át pontosan ezzel kapcsolatban, mert nincs királyi út. Előfordul, hogy misszióinkban nagyon egyedül maradunk... (Ellenpéldaként hadd említsem és köszönjem meg az Esztergomi Diákszínkör képviselőinek jelenlétét az egész emlékévben!) Megdöbbenő, hogy a közönyösség, szellemi sükettség milyen sok változatban képes megjelenni, munkákat hátráltatni, visszafogni.

Hétköznapi gondjaink, földi gyökereink Bennünket is folyton megkötnek, de mindezekén túl, mint egy csillag, úgy ragyog előttünk, „jőreménység-fokaként” (Rédey Tivadar írta le anno) Babits gazdag életműve, írásai, amelyek föl tudnak emelni „*Csillagokig!*”. Talán egy élet sem elég megismerni, átlátni ezt a gazdagságot. Néha egy-egy Babits-sor is erőt ad, amelyet napról napra magunkban ringatunk, újraolvasunk, és amelyet talán át is tudunk adni kollégának, fiatalnak, barátnak, valakinek. A csoda lehet személyes, és fakadhat teljességgel átérzett, megélt egyéni irodalom- és kultúra-értésünkből. Az idők és korok változásaiban pilléreként, közvetítőként hagyatkozunk Babits mézcsepp-sűrűségű költészetére, amely párhuzamosan mozog prózájával. A szavak és gondolatok megtisztítanak, mondva és olvasva is, elvégzik munkájukat:

„A szó tiéd, a fegyver az enyém.
Te csak prédikálj, Jónás, én cselekszem.”
(Babits Mihály: *Jónás könyve*)

Egy helyi újságíró annak idején azt írta, hogy az Előhegynek szeme lett, amióta Esztergomban tanyát ütött Babits Mihály. Fentről rálát a városra, életünkre. Írásokat ad, amelyek fiainknak szólnak (2008-ban, a Babits születésének 125. évfordulója alkalmából rendezett Babits-évben ezt az

⁴ Irodalmi muzeológus, tanár, a MNM Babits Mihály Emlékház munkatársa.

idézetet választotta mottónak, jó pedagógusként, az azóta elhunyt Nagyfalusi Tibor irodalmár-könyvtárigazgató, a Babits Bizottság elnöke). S mit adunk mi?! Esztergomban és Szekszárdon is élő kultuszt, az emlékezés őrlángját, amelyet egy-egy ilyen emlékév, kiemelt esemény, önkéntes és választott papjaival, papnőivel mitikussá és emblematikussá tehet.

Dr. Sipos Lajos egyetemi tanár, a piliscsabai Pázmányon (PPKE BTK) működő Babits-kutatócsoport vezetőjeként, pedig az élő emlékezetet Babits Mihály irodalmi örökségének tudományos-szakmai értékelésével, az írófejedelem munkáinak kiadásával szolgálja. Az általa szerkesztett és megjelentetett kötetek száma jelenleg 41 könyv (többek között levelezések, prózai és drámai munkák kritikai kiadásai, esszék, tanulmányok, Török Sophie naptárai, és a megjelenés előtt álló: Babits Mihály Esztergomban – a jelenlévő Téglás János, dr. Osvai László, a jelenleg tanulmányúton lévő Bárdos István, Babits Mihály esztergomi barátaiként tisztelt Einczinger, Olajos családok és a már elhunyt Bodri Ferenc, Pifkó Péter, Nagyfalusi Tibor, dr. Szállási Árpád irodalomtörténészek munkáinak felhasználásával).

Esztergom városa, az ottani Babits Mihály Emlékház, a Magyar Nemzeti Múzeum Balassa Bálint Múzeuma és valamennyi esztergomi és a városból elszármazott tisztelő nevében hajtok főt Babits Mihály emléke előtt.

Prantner Ivett Rita⁵

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Megtiszteltetés, hogy Esztergom Város Önkormányzatának Babits Mihály Emlékbizottsága nevében köszönhetem Önöket! Köszönöm, hogy eljötttek a koszorúzásra!

Hallgatva a szónokokat, előadókat, művészeket, látva a jelenlévőket, az ember szíve megtelik melegséggel, a lelke feltöltődik, meggazdagodik a babitsi emlékekkel, értékekkel és a költő iránti mélységes tisztelettel. Valamint a költő emlékét és nagyságát ápolók iránti határtalan tisztelettel. Ez az az érzés, ez az a közös kapocs, ami időtlen és nem ismer határokat, ami összeköt mindannyiunkat, és emiatt állhatunk itt: Szekszárdtól Esztergomig.

Az idei év a megemlékezés éve. Babits Mihály halálának 75. évfordulóján igazi zárandokúton veszünk részt. Az év minden hónapja, irodalmi eseménye ennek a babitsi zárandoklatnak egy-egy állomása, stációja. A mai nap méltón koronázza mindezt. Esztergomból, a Babits szobortól indultunk és jártuk be lélekben is a babitsi utat, az Emlékházon át a sírig. Ezt a napot készítették elő az eddigi programjaink, és innen folytatódva szépen zárják majd le az emlékezés évét.

Kiemelkedő pillanat ez a mai, amikor Budapesten, a sír előtt, Szekszárd és Esztergom városának képviselői, Babits-kutatók, professzorok, Babits nevét viselő intézmények, iskolák, Babits Emlékházak, a Babits család barátai közösen emlékeznek meg a Költőfejedelemről. Különösen szép, hogy a két város, mely otthont és pihenőt adott, újra közösen, összefogással hajt főt az Író, minden kimondott szó Mértéke és minden gondolatok Prófétája előtt.

Zarándokként vagyunk jelen a legszentebb helyen, de zárandokutunk még nem ért véget. Feladatunk van, továbbvinni, megismertetni költészetét, munkásságát. Azt az örökséget, amit ránk hagyott, ápolni, óvni, Babits kultuszát tovább táplálni. Ezt a célt tűzte ki lobogójára a Babits Mihály Emlékbizottság is, és ennek mentén folytatja munkáját tovább.

⁵ A Babits Mihály Emlékbizottság elnöke.

Ha felmegyek a költő esztergomi előhegyi fecskéfészkébe, ami most is olyan érzést kelt, mintha Ő maga élne még ott, mindig ez az idézet jut eszembe:

„Elbúvok a forró nyárban, egy kis hegyen búvok el én,
de búhatnék vad preríken, vagy rejtek völgyek ölén:
a világtól nincs föld elzárva. Rámkopog, megcibál,
utánam nyújtja hideg kezét egy szomszéd éghatár.”.

